

מצייאתנו בשירה

- עם הופעת עיר היונה לנ. אלתרמן -

מאת י. זמורה

א
אם ראה תראה, הקורא, שירה גדולה וחשובה, שירה שהיא כיער צפוף וירוק ובצמרותיו ידועע וידונגן - וידעת, כי יש קרקע-גידול לשירה זו, שיש מציאות גדולה וחשובה שתנביסה והציפה מיתה אותה; שכן, נער הייתי וגם זקנתי ולא ראיתי "לא שמעתי שיער יצמח ויעלה מתוך עציצים; ואשר עלי כן - השמחה הראשונה למקרא שירי "עיר היונה" לנתן אלתרמן. היא, כמובן, השמחה לגילוי כשרון היוצרי של המשורר, לגילוי בינה בלתי שכיחה בדברים עם יכולת אמנותית מקורית; ואולם, למעלה מן השמחה לשירה זו עצמה, תגדל השמחה למסירת קנה הנובעת משירה זו: כי יש מציאות עברית חדשה, גדולה וחשובה, שהולידה את השירה העברית החדשה, הגדולה והחשובה הזאת. כשם ששירתו הגדולה של ת. נ. ביאליק הכריזה יהוסיכיה בעצם התהוותה על מציאות טראגית ואסונות וזעקה לש"ביות-כבלים והזעיקה את הרצון לגי' אולה - כן מכריזה ומזכיחה שירתו של נתן אלתרמן על מציאות הרצון הגואל, על כבלים הנשברים והולכים, על גאולה שהיא מראה-עינים:

נסעה גולה פרוצת צורות
כמשקרים,
אך יחידת כוון! נסע ונגח
מבטן אניות וראש תרנים פורעים,
מגעש אסדות צלופות בזרקורים,
במחי משוט, בשוא מפרש,
בילל קנזע, -

נסעה גולה סבוכת דרכים
וקרורת קו
בפחד וברוב, בשעש ובטרה,
בצבורי צורות ומרמילים על גב,
בבלאי ועניים, בעני ונהב,
בהשקה מלאת עינים וצפרן, -

נסעה גלות, קלה חשד, קלה איבה,

ועל שנה פרוצה נזעקת וסומרת,
אבל בתוך קל זאת שפניה ועצבה
ומשליכה הכל הכל אחרי גנה,
וראש חמות יצרה - אל ים,
אל ים, אל ירד.

האין דונה עלינו כי יציאת-גולה זו כמנה כמבול? האין זו תוספת-טבע שאינה יודעת מכשול ומעצור? האין זו סטיכיה, שאין לפניה אלא השגת מטר רתה הסמונה בה עצמה?

נתן אלתרמן אינו בשום פנים איש הרואה מהרהורי-לב, שכן חקשיבו והבחינו בפרטים שהוא פורט - סחד וריב, שעט וטרה, צבורי צדורות, הרמילים על גב, בלאי עם עדיים, עוני עם זהב, חשד, איבה, גולה הנזעקת וסומרת על שווה-פרוטה, כלומר: גולה כעורה ומכוערת, גולה כקוף, וראו אינו תהלוכת-פאר היא - יחיד דת-כוון!

זשימורלב: נתן אלתרמן לא שר "נוסעה גולה", אלא "נסעה גולה" -

לשון עבר; לי אין ספק כמעט, כי השיר נכתב בשעת המסע (והלא המסע הזה עדיין נמשך ויימשך), אבל הוא תוך כדי ההווה - עבר, עבר לחלוטין! כי תוך כדי המסע - כבר היה הווה אחר, ואני מדגיש היה הווה - היה, דף של מיכאל ו... עוד דף ו... קרועי מועד, והיתה כבר "הג" ערה לבנת הצוארון", והנה שוב - העבר עורנו הווה וכבר הגיע זבא פרק-עלילות חדש, כי ההיסטוריה של העם הוה עיפה ממניין אלפי השנים והיא מונה עלשיו כחפזון מניין של ימים - יום כאלף שנה" - וראו:

עם זקן מלחמה צעירה
בבלואיה
בקרעים, במדי ערב רב, על כלי קלע
מחרפת נפשה, סלואות גב וצלעים
שירות בה טפסו בין צולקים
קראש סלע

עם זקן, נאחו באדמת בילוים
וכה שמו על גבי חרסים
שחוקי-צלם.
עם זקן, אך בהיות פני האש
הגלוים
קאירים את נוקליו, נחשפים פני צלם.

שימה לב, שימה לב, הקורא - דומה עליך, כי זו גרוטסקה - וזו הגראנדיוזיות עצמה, זו תחייתה ההיסטורית של אומה!

ולאחר יציאת-גולה, ולאחר מלחמה - לא, לא, לא לא אחר, אלא בתוך יציאת-גולה ובתוך המלחמה הצעירה - רואה המשורר ומראה המי שורר את "נוסעי היער", את "מקימי הצריסים על כרעיים", את המלאכה והמסחר, התעשייה והחרושת - בשי" לים, בעוד ערב יורד", "עיר חדשה", "תחנת הרים", "צריף אורחים", "קול חוצות".

ומסיים המשורר את "שירי עיר היונה" בשיר "צלמי פנים" ו"נספח לשיר צלמי פנים", והם פרקי היס"טוריון ופילוסוף, שמנצה עליהם משורר מקורי והכנס-דברים, והקורא, בסיימו, וודאי שיהווה ויהווה אל ראשית הספר, יקלא ויהנה ואף אם אינו עדיין כן המציאות החדשה, שהולידה את השיר רה החדשה הזאת - סופו שיתמזג כמציאות וחדשה, בזכות "שירי עיר היונה".

אצל נתן אלתרמן, שכן הוא מטבעו בו ומייחודו - אוהב חיים עלי אד" מות, אוהב כל הבריאה, אוהב הכר" עת, ומכאן זו החיות הגדולה בכל שיריו, וביתר שאת בספר "עיר היונה", שהוא ספר שירים של מי שהגיע אל שיא בגרותו הרוחנית, הנפשית, היוצרת והאמנותית.

"שיר עשרה אזים" כן עשרה פרי קים הוא, כל פרק הוא שירו של אה אחד, וכל העשרה, כל ה"מניין", הם לאמיחו של דבר - אה אחד בעל עשר אהבות: אהבת האהוה, האבי הות, הספרים, היין, קלות-הרעת (קרי - שמחה), המעשה, החיים, הנרדף, האשה, המסעות ואל תטעו ותאמרו - אהבה סתם, יאל תשגו ותניחו - הימ" גון לאהבה; שכן כאן יש טעם וט" עמים לאהבה, לכל אהבה, יש הסבר וסירוש, יש "ניתוח", ובכל זאת כל משפט, גם הפילוסופי ביותר, גם המע" שי ביותר, אינו "פיוס", אלא הוא עצמו שירה, כולו שירה.

ובספר - שירים על הלשון העברית, על לחמה ומיטיה וגם על חבליניה בה, ושירים על שירה, וגם ויכוחים על דרכי שירה, ובשירים הא" לה - אהבה, אבל אהבה עם בקורת; כי לנתן אלתרמן יש אהבה לבקורת, אם כי לא להתנצחות, שכן איך יכול להתנצח מי שמבורך בחוש הומור וב" כשרון של צחוק ושל אירוניה, גם צחוק על עצמו ואירוניה לגבי עצמו.

ובספר - "שירי נוכחים", כלומר שירים שנתן אלתרמן שם אור" הם, בכיונה מקורית טאד, כפי מראות, דברים ומושגים, הם מופיעים אחד" אחד ומציגים עצמם - בכובד-ראש ומחוך הייך מנעים: הרחוב, החלום, האש, אהל הסיידים, הפונדק הישן, מחברות עמנואל, השומע עברית, הצרו של קיבוץ ועוד, וכל אלה משוררים ובעלי מחשבה להפליא, גילוים אל נתן אלתרמן ומשלימים אותו; ונמצא, א" פוא, כי כאן המשורר ופמלייתו הססי גונית, ולא פלא שזוספר - מלא עניין, נדוש חכמה, משופע שמחה ומחשבות ככי וומר - כובשך ואוסר אותך אליו.

נתן אלתרמן, רישום מאת אבא